

Здійснений аналіз дозволяє зробити висновок: авіаційна промисловість є однією з провідних галузей машинобудівного комплексу розвинених країн Європи, США, Канади. Різні країни, навіть промислово розвинені, значно відрізняються за об'ємом виробництва і продажу авіаційної. За цими показниками з великим відривом лідирують США та Франція. Щодо України, авіаційна промисловість являє собою одну з базових, стратегічно важливих галузей економіки України. Проте Україна має найменші обсяги виробництва літаків. І причина у відсутності фінансових ресурсів. Для зростання конкурентоспроможності галузі на сьогоднішній день стратегією виходу на світовий ринок авіа продукції є саме співпраця з іншими країнами-виробниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуленко А. Л. Оцінка конкурентоспроможності авіаційної техніки / А. Л. Дуленко, В. С. Купріянова // *Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики : Монографія.* – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 229–242.

2. Бронова Ю. Г. Формування господарсько-правового механізму літакобудівної діяльності України *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право / редкол. : А. П. Гетьман та ін.* – Х. : Право, 2011. – № 2 (5). – 232 с.

3. Офіційний сайт Науково-технічного комплексу ім. О. К. Антонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.antonov.com>.

ГАЛИНА ПАСТУХ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ГАЗУ

З усіх глобальних проблем людства однією з найбільш гострих є енергетична. Відомо, що за останні 30–40 років людство спожило вуглеводнів більше, ніж за всю свою попередню історію. Технологій для запровадження принципово нової, неуглеводневої енергетики майбутнього поки що реально не передбачається, а запаси палива на планеті не тільки мають свої межі, але й розподілені вкрай нерівномірно і, як правило, далеко від традиційних і нових великих споживачів.

Природний газ є важливою сировиною для забезпечення енергетичних потреб людства. Непростим завданням є оцінка потенціалу його використання враховуючи сучасні реалії. Окрім цього, є велика невпевненість щодо розвитку цього ринку в глобальних вимірах, а особливо в Європі.

У 2014–2015 рр. проблема забезпечення енергетичної безпеки набула особливої актуальності, що істотно вплинуло на сталий розвиток енергетичних ринків у глобальному вимірі.

Природний газ – є головним енергоносієм у світі та охоплює різні сфери нашого життя. Звичайно, що ця тенденція може змінитись, завдяки все більш зростаючій ролі альтернативних джерел енергії. Цей фактор необхідно враховувати з метою довготермінового планування глобального енергозабезпечення.

Європа активно рухається в напрямку газової незалежності, особливо Німеччина, що активно диверсифікує використання газу шляхом прийняття низки стратегій всередині країни. В серпні 2009 року було затверджено план розвитку використання електромобілів до 2020 року. Сума інвестицій в даний проект складає понад 200 млн. євро, тобто до 2020 року у Німеччині має бути щонайменше 1 млн. електромобілів. Це складе серйозну конкуренцію автомобілям, що працювали на газу та нафті, виробництво яких буде обмеженим.

Наступним важливим проектом, що носить назву Desertec – є будівництво сонячних електростанцій на африканських узбережжях, енергоресурси з яких будуть транспортуватись на європейський континент.

Такі проекти зазвичай приваблюють серйозні інвестиції, тому існує загроза перерозподілу фінансових ресурсів на користь будівництва нового газопроводу в Європу.

Також важливими факторами для подальшого розвитку ринку газу є кліматичні зміни в цілому світі, а саме негативний вплив на навколишнє середовище, додаткова емісія CO₂ та як наслідок глобальне потепління.

Не варто забувати про те, що розвиток глобального ринку газу лежить також у політичній площині. А саме в таких країнах як Лівія та Іран, де в першому випадку досі немає стабільного керівництва, а в другому випадку ядерна програма Ірану також не робить його безпечним газовим партнером для Європи.

Співпраця із Росією також несе багато істотних ризиків, а саме Німеччина вживає усіх заходів з метою уникнення участі в проєкті Південного потоку. Якщо проаналізувати відносини Німеччини та Туреччини, то тут можна побачити багато позитивних моментів, таких як подальша інтеграція Туреччини в ЄС, але Туреччина є частиною програми Південного Потоку, саме через Туреччину проходить Південний потік. На противагу Північний Потік для Німеччини є більш пріоритетним, де газ буде транспортуватися через Балтійське море в Німеччину. Програма Південного Потоку робить Європу ще більше енергетично залежною від Росії.

Визначальними факторами загострення енергетичних проблем стали військові конфлікти на Сході України, а також нестабільна ситуація на Близькому Сході.

Структура світового ринку газу

1. Найбільший міжнародний ринок природного газу – європейський. В тій конфігурації, що склалася наприкінці ХХ ст., домінували поставки природного газу з Росії та набагато менші з Норвегії. Така ситуація визначала й високий транзитний потенціал України, географічно розташованої на найкоротшому шляху транспортування природного газу від районів його видобування до Європи (основним споживачем російського природного газу є Німеччина). На європейському ринку ціноутворення на цей ресурс здійснювалося з урахуванням біржових цін на нафту, а формули визначення ціни на нього закладались у контракти. Винятком у даному сегменті слід вважати Великобританію, де ціноутворення на імпортований природний газ тривалий час здійснюється за цінами по спотових контрактах.

2. Другий за розміром міжнародний ринок природного газу – північноамериканський регіональний ринок, майже на 100% побудований на імпорті природного газу до США. Переважно у цьому сегменті як експортер виступає Канада, а значно меншою мірою – декілька країн Карибського басейну (при цьому найбільша питома вага припадає на поставки скрапленого газу з Тринідаду і Тобаго). Ціноутворення на природний газ відбувається за біржовими цінами. Така відмінність у ціноутворенні на нього пояснюється тим, що у США та Великобританії продавцями природного газу є багато невеликих і середніх компаній, тоді як у Європі на його міжнародний ринок виходить незначна кількість великих підприємств.

3. Третій за розміром регіональний сегмент світового ринку природного газу – азіатсько-тихоокеанський, який базується на імпорті природного газу до Японії та Південної Кореї. При цьому його головними експортерами є Індонезія та Малайзія. Ціноутворення на цей ресурс здійснюється з урахуванням цін на нафту.

Решту регіонів світу не можна вважати регіональними ринками з визначальними масштабами купівлі-продажу природного газу, хоча країни Африки, Близького та Середнього Сходу виступають його експортерами у світових масштабах (зокрема, в європейському сегменті світового ринку цього ресурсу).

Визначальними факторами загострення енергетичних проблем стали військові конфлікти на Сході України, а також нестабільна ситуація на Близькому Сході. Україно-російська газова війна фактично є прямим енергетичним викликом для країн-ЄС. Істотний вплив мав і той фактор, що через вимушені важкі обставини Україна перетворилась із експортера вугілля в імпортера вугільної продукції. Європейські та американські санкції спровокували падіння цін на нафту та газ.

Вплив транспортування газу на ціноутворення на глобальному ринку енергоносіїв

Такі природні копалини як газ є дуже обмеженими. Світовий потенціал оцінюється в майбутньому максимум в 422 мільярди кубометрів, що дорівнює приблизно двадцятирічному запасу.

В регіональному плані, найбільший потенціал природного газу в країнах СНД і особливо в Росії близько 201 млрд. кубометрів, а також у регіоні Близького Сходу з Іраном і Катаром. Ці три провідні країни разом мають спільний потенціал більше, ніж 52% світового потенціалу і разом мають майже три чверті запасів природного газу в світі. Частка Європи складає лише 5% на противагу.

Сьогодні Україна є найбільшою у світі країною-транзитером природного газу. Українська газотранспортна система, що пов'язує між собою регіони з найбільшими в світі запасами природного газу з країнами Європи, які мають значні обсяги газоспоживання, дає змогу нашій державі бути одним із ключових гравців у газовому бізнесі. Україна транспортує російський природний газ до 18 країн Європи: Австрії, Болгарії, Боснії, Греції, Італії, Македонії, Молдови, Румунії, Німеччини, Польщі, Сербії, Словаччини, Словенії, Угорщини, Франції, Туреччини, Хорватії та Чехії.

Максимальна відстань транспортування газу через трубопровід може становити понад 6000 км. При цьому використовуються прямий та реверсні потоки. Під тиском 80 Бар щорічно транспортується до 26 млрд. метрів кубічних газу, що відповідає швидкості потоку – 40 км. на годину. При цьому в економічних розрахунках помітно, що 10% газу використовується для приведення в дію газових турбін. Через постійне збільшення споживання газу мережа газопроводів різко зростає, що потребує значних фінансових інвестицій, що призводить до картельних змов у даній сфері. Але найкращим варіантом вирішення даного питання є обслуговування газопроводу незалежними інвесторами, що є поширеною практикою в європейських країнах.

Іншою формою транспортування газу – є приведення газу у скраплену форму шляхом охолодження газу до $-161,5^{\circ}\text{C}$, коли газ із газоподібного стану приймає форму рідини. Таким чином, газ займає лише 1/6000 попереднього об'єму і може транспортуватись за допомогою танкерів між вхідними та вихідними терміналами. Потрібно не забувати, що дане питання є дуже витратним. Хоча після такого транспортування, газ далі можна транспортувати за допомогою газопроводу. Ці інвестиції збільшують кінцеву ціну на газ приблизно на 8-15%.

На перший погляд, може видатись, що транспортування такого енергоносія як нафта є значно дешевшим, але коли ми говоримо про відстані від 2500 км, то є очевидною перевага транспортувати зріджений газ за допомогою танкера, а не через трубопровід. Це є особливо важливим при прийнятті рішення будувати газопровід у морських широтах, адже такі проекти є значно дорожчими, ніж сухопутні. Таке транспортування є обґрунтованим для віддалених країн-споживачів газу.

На даному етапі розвитку, європейський ринок газу практично повністю забезпечується через газопроводи, за винятком окремих країн, наприклад Італія декілька років поспіль купувала алжирський зріджений газ, хоча є потенціал та перспективи для постачання зрідженого газу і в інші країни Європи. Азійські країни через свою віддаленість змушені теж часто купувати саме зріджений газ.

Інвестиції в газотранспортні системи є дуже капіталомісткими, що в свою чергу негативно впливає на ціноутворення на цьому ринку, тому що це прив'язує ціну нафти до ціни газу.

Велике значення для ціноутворення також мають типи договорів, що підписуються на світовому ринку. Звичайно, що є істотна різниця між довгостроковими контрактами та біржовими цінами. Інколи тривалість контрактів може сягати до 30 років, що без сумніву гарантує продавцю гарантований ринок збуту, при цьому потрібно заплатити 90% від вартості контракту, але при ціновому зростанні продавець зобов'язаний постачати газ по раніше зафіксованій ціні.

Покупець теж несе істотні ризики, а саме він повинен купувати раніше задекларовані об'єми газу, які можливо йому не потрібні у певному році, але є і позитивні сторони – він отримує гарантію раніше застрахованих об'ємів.

Виникає об'єктивна необхідність у газових хабах- місцях, куди стікається газ із різних потоків до його наступного продажу чи транспортування. Але багато дослідників стверджує, що це неефективно та загалом гальмує розвиток газової інфраструктури та перешкоджає притоку інвестицій в газову сферу через замороження коштів як результат складування газу.

Отже, актуальними проблемами розвитку глобального ринку газу є: обмеження ресурсів на ринку вуглеводнів, загострення політичних проблем в світі, а саме військові конфлікти, що призводять до запровадження європейських та американських економічних санкцій, політичного позиціонування окремих країн на ринку енергоносіїв, а також не менш важливими є питання прозорого та зрозумілого ціноутворення щодо видобутку, збуту та транспортування природного газу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Entwicklung des europäischen Erdgasmarktes bis 2030 – Eine Gegenüberstellung ausgewählter Prognosemodelle und Trends in einzelnen Ländern.* [Електронний ресурс] / Anna Sophie Müller. // *Trierer Beiträge zur Betriebs- und Volkswirtschaftslehre – № 2.* – с. 89 . – Режим доступу до журн: https://www.unitrier.de/fileadmin/fb4/BWL/Schriftenreihe/Nr_2_Mueller__June_2010__Entwicklung_des_europaeischen_Erdgasmarktes_bis_2030.pdf.

2. *Die Europäische Erdgasversorgung im Wandel.* [Електронний ресурс] / Andreas Seeliger // *EWI Working Paper – № 04-2.* – с. 28. – Режим доступу до журн: http://www.ewi.unikoeln.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/Working_Paper/EWI_WP_04-02_Europaeische-Erdgasversorgung-im-Wandel.pdf.

РУБАЙ МИКОЛА
Науковий керівник:
д.е.н., проф. Савельєв Є. В.

НАРОДНОГО АГРОБІЗНЕСУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

У розвинених країнах світу державна підтримка агробізнесу є найважливішим напрямком їх економічної політики. Згідно з даними, наведеними фахівцями Організації економічного співробітництва (ОЕСР), в період 1989–2014 рр. бюджетні асигнування, надані сільському господарству в 24 розвинених державах – членах ОЕСР, склали 404 млрд. дол. При цьому основна частина витрат припала на країни ЄС (213 млрд. дол.) і США (101 млрд. дол.) [1].

Такий рівень державної підтримки свідчить про позитивний вплив інституційних чинників довгострокового впливу на адаптивну систему сільгосптоваровиробників, а також не піддається ніякому порівнянню рівень державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні і розвинених зарубіжних країнах Так, наприклад, загальний розмір підтримки сільського господарства в Україні в 2014 році Згідно з прийнятим Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [3], на пряму підтримку сільського господарства у 2015 р. буде витрачено лише 33% загального обсягу аграрного бюджету, що є одним з найнижчих показників за останні роки. Для порівняння, в до кризових 2007 р. і 2008р. на пряму підтримку аграріїв витрачали, відповідно, 63% і 57% аграрного бюджету.

Якщо порівнювати в грошовому еквіваленті, то у 2015 р. планується витратити на пряму підтримку сільськогосподарських виробників удвічі менше, ніж у 2014 р., і на 31% менше, ніж у 2013 р. Експерти зазначають, що серед заходів прямої державної підтримки аграрного сектора можна виокремити три ключові: фінансова підтримка заходів (яких саме, не вказано) в агропромисловому комплексі – 0,83 млрд. грн.; державна підтримка розвитку хмелярства, закладки молодих садів, виноградників та ягідників і догляд за ними – 108 млрд. грн.; державна підтримка галузі тваринництва – 0,73 млрд. грн. Останні два заходи фінансуватимуться із спеціального фонду, на відміну від першого, який профінансується із